

# Een sociaal veilige school in aanloop naar Sinterklaas

School &  
Veiligheid  
STICHTING



# Een sociaal veilige school in aanloop naar Sinterklaas

## Wat doen we met Sinterklaas dit jaar?

Veel scholen denken na over de manier waarop het Sinterklaasfeest aandacht krijgt. Ligt de nadruk op een gezellig feest, of komt de discussie over discriminatie en racisme in galop de school binnen en zorgt het voor polarisatie en pijn?

School & Veiligheid ziet het feest als een kans om te werken aan een sociaal veilig en pedagogisch klimaat met plek voor iedereen. Twee vragen staan daarbij centraal:

- Hoe ga je om met verschillen in opvatting?
- Hoe kun je de gezamenlijkheid behouden?



## Wat kun je doen als docent?

### “Pak je het aan omdat het moet of omdat het kan?”

Als je met je klas in gesprek gaat over een maatschappelijk thema dat de gemoederen bezighoudt, dan wil je aandacht geven aan sociale, emotionele en burgerschapscompetenties die nodig zijn in een democratische samenleving. Gezamenlijk onderzoeken, dieper luisteren en spreken zijn van belang. Het gaat niet over wie gelijk heeft.

Als docent is je doel leerlingen te laten ontdekken dat er verschillende meningen zijn, niet om hun mening te veranderen. Daarom is de balans tussen je aanwezigheid als gespreksleider en terughoudendheid in invloed uitoefenen van belang. Indien nodig, begrensd je de leerling bij onacceptabele uitspraken en blijf je in contact door op zoek te gaan naar de achtergrond van een opmerking.



## Als het kan

Je hebt voldoende tijd om te verkennen hoe je als klas aandacht wil geven aan de feesten die je leerlingen vieren. Hoe zorg je ervoor dat het voor iedereen een feestelijk moment is? De volgende interventies kun je los van elkaar inzetten.

- **Veiligheid en afspraken:** Laat je klas in groepjes formuleren hoe je met elkaar omgaat en wat ieders behoefte is. Maak concrete afspraken. Wat houdt respect in? Welk gedrag hoort daarbij? Wat gaan we doen als een klasgenoot zich niet aan een afspraak houdt?
- **Voorkennis inventariseren:** Leerlingen inventariseren welke feesten bekend zijn bij de leerlingen in de klas en de school. Zo krijg je een breed palet van feesten zoals: Sinterklaas, Suikerfeest, Keti-Koti, Chanoeka en Chinees nieuwjaar. Laat ze op zoek gaan naar informatie: Waarom en hoe wordt het gevierd? Wie vieren het?
- **Redenen inventariseren:** In groepjes zoeken leerlingen uit welke redenen er zijn om een

specifiek feest te vieren. Het kan voortkomen uit traditie, om de vriendschapsband te versterken of te genieten van een vrije dag. Soms betekent een bepaald feest niets of vindt de leerling dat het hem niet aangaat. Zorg voor zoveel mogelijk invalshoeken. Het gaat erom dat leerlingen zien dat je op verschillende manieren kunt kijken naar een feest.

- **Vragen stellen:** Je organiseert 1 op 1 interviews waarin de leerling wil weten hoe belangrijk een feest is voor de gesprekspartner en waarom dat zo is. Leerlingen leren openstaan voor andere mogelijkheden, hun eigen mening doet er niet toe. Als tussenstap kun je samen met de klas een aantal voorbeeldvragen opstellen.
- **Een nieuw perspectief ontwikkelen:** Leerlingen weten nu dat er verschillende redenen zijn om een feest te vieren en waarom dit al dan niet belangrijk is voor de ander. Nu verkennen ze hoe ze deze perspectieven kunnen samenbrengen in voorwaarden voor het vieren van feesten. Hoe vieren we in deze groep een feest zodat iedereen zich daar prettig bij voelt en niemand zich buitengesloten voelt? Hoe ziet dat feest er uit?
- **Wat leren wij?** Hier ligt de nadruk op wat leerlingen leren over zichzelf en hun standpunt, maar ook over anderen en de verschillen en overeenkomsten die er zijn. Welke behoeften delen we samen? We zijn samen, ook al zijn we verschillend. Ieder bereidt dit voor en geeft antwoorden op vragen als: "Wat leer je over jezelf? Wat leer je over je eigen standpunt en over de rol die je inneemt in een gesprek met andere standpunten? Wat zegt dit over jou en over de ander?"

*Een dialoog is soms niet het juiste middel. Je kunt ervoor kiezen om iemand in te zetten die een persoonlijke ervaring vertelt. Daarnaast kun je film of theater inzetten.*





## Als het moet

De spanningen lopen op en je moet nú actie ondernemen. De volgende stappen zet je tijdens een klassengesprek.

- **Veiligheid en afspraken:** Start met maken van afspraken. Bepaal samen met leerlingen hoe je het gesprek kunt voeren, ook met verschillende standpunten en oplopende emoties.
- **Voorkennis inventariseren:** Inventariseer, los van standpunten, welke kennis de groep heeft over de sinds 1850 gevoerde zwarte pieten discussie in Nederland. Welke invloeden en wijzigingen in traditie en standpunten zijn er? Laat ze zoeken naar feiten. Leg de informatie vast zodat je er tijdens het gesprek naar kunt verwijzen bij stigmatisering of onwaarheden.
- **Meningen inventariseren:** Bevraag je leerlingen op democratische wijze welke standpunten er op dit moment zijn in Nederland over Zwarte Piet. Het gaat er niet om wie voor

of tegen is, dat zorgt juist voor polarisatie. Streef naar zoveel mogelijk standpunten en neem geen genoegen met een beperkt aantal. Zo ziet de groep dat er een groot spectrum aan standpunten is – los van hun eigen stellingname.

- **Meningen bevragen:** Op grond van de standpunten die je hebt opgeschreven en die voor iedereen zichtbaar zijn, bevraag je nu per standpunt een aantal leerlingen. “Vertel eens waarom voel je je bij dat standpunt het meeste thuis?” Zeg dat je dat per standpunt gaat doen. Spring niet in de valkuil dat je eerst een argument voor en dan een argument tegen wilt horen. De kans is groot dat leerlingen dan gaan reageren op de vorige opmerking en dat het gesprek emotioneel wordt. Het onbedoelde gevolg is dat er olie op het vuur gaat en je de verdeeldheid versterkt.
- **Alternatieve perspectieven bevragen:** Je brengt nu een leerling in het verhaal van de klasgenoot met een heel ander standpunt. Je vraagt de leerling mee te denken: “Hoe belangrijk is dit standpunt in het leven van de ander? Hoe is dit ontstaan? Welke zorg, angst of behoefte kan de ander hebben?” Door deze vraagstelling ontdekt de groep dat er ook overeenkomsten zijn. Denk aan erbij horen, gehoord worden, serieus genomen worden en angst voor de toekomst.
- **Wat leren wij?:** Hoe verliep het gesprek en hoe hebben de afspraken gewerkt? Kun je samen in gesprek blijven, ook als er diverse meningen zijn? Laat leerlingen aangeven wat ze hebben geleerd en of ze andere moeilijke vraagstukken op deze manier kunnen bespreken. Vraag tot slot wat iedereen, ook jij, nog moet leren.



## Aandacht voor herstel

Wanneer een conflict is opgelost en het weer rustig is, is het verleidelijk om te denken dat het klaar is. Toch is er nog een laatste, belangrijke stap. Doel is om het conflict goed af te hechten en de gezamenlijkheid weer te hervinden. Die stap bestaat uit twee delen:

### 1 Terugkijken – Herstellen van relaties:

In het groeps gesprek kijk je samen naar wat er is gebeurd. Het gaat om het proces, niet om mensen of goed of fout. Erken gevoelens die in de hitte van de strijd vaak niet als zodanig zichtbaar zijn geweest: pijn, zorgen, angsten en behoeften. Dit biedt een kans

om elkaar te steunen en te helpen. Hiermee creëer je betrokkenheid en zorg je voor onderlinge verbinding.

Soms kan het raadzaam zijn individueel in gesprek te gaan. De pijn is dan zo groot of de situatie is zo geëscaleerd, dat dit vraagt om persoonlijke aandacht. Je kunt vragen wat deze leerling nodig heeft om het af te kunnen ronden. Zo maak je het veilig.

### 2 Vooruitkijken – Bouwen aan samenwerking:

Vertaal wat er is gebeurd in een verlangen voor de toekomst. Vraag wat leerlingen belangrijk vinden voor de omgang met elkaar vanaf nu. Zo zet je het conflict om in positieve afspraken.

# Wat kun je doen als school?

**Een sociaal veilige school is een school waar iedereen erbij hoort en meedoet. Alles wat daartegen in gaat, zoals pesten, uitsluiten en discrimineren, wordt afgewezen. Ook in aanloop naar het Sinterklaasfeest.**

Wanneer je dat wilt bereiken, dan staat de vraag **“Wie zijn wij en hoe willen wij met elkaar omgaan?”** centraal. Het vraagt het overstijgen van de ik-cultuur en het kijken naar het collectieve belang. Het is geven en nemen voor iedereen. Op deze wijze wordt de school open en democratisch. Samen bouw je een verhaal waarin je beschrijft wanneer het collectieve belang voorop moet staan. Het gesprek hierover benadrukt de overeenkomsten en de gezamenlijkheid en laat zien dat er ruimte is voor verschil.

Start met de vraag:

**“Werken we vanuit een probleem of werken we toe naar een oplossing?”**

## Betrek alle perspectieven

Hoe het schoolklimaat is, hangt af van veel factoren, of eigenlijk van veel mensen. Docenten, leerlingen, schoolleider en ouders spelen allen een rol. Het klimaat wordt gezamenlijk vormgegeven, met of zonder overleg. Het ontwikkelen van een open en veilig klimaat is dus bij uitstek een gezamenlijke activiteit. (Nieuwelink 2019)

Ga daarom in gesprek met alle relevante betrokkenen en neem alle perspectieven mee.

## Vragen om na te gaan waar je voor staat en waar je voor gaat als school:

- ⊗ Wat willen wij bereiken met ons onderwijs? Wat is onze bedoeling?
- ⊗ Hoe stimuleren wij leerlingen (en ouders) om mee te denken en verantwoordelijkheid te nemen voor het reilen en zeilen in onze school?
- ⊗ Hoe gaan wij met elkaar om? Welke waarden zijn kenmerkend voor onze school en hoe worden ze zichtbaar in ons gedrag en in het gedrag van leerlingen? Hoe stimuleren we dat en hoe spreken wij elkaar daarop aan?
- ⊗ Hoe stimuleren wij een open en democratische cultuur?
- ⊗ Op welke manier maken wij ruimte voor verschillen en botsende meningen?
- ⊗ Hoe laten we leerlingen reflecteren op hun idealen, normen, waarden en positie in de samenleving? En hoe komen onze leerlingen in aanraking met andere perspectieven?
- ⊗ Hoe begrenzen we niet-acceptabele uitspraken en hoe blijven we in verbinding? Hoe maken we het veilig om te vallen en weer op te staan?
- ⊗ Wat is mijn rol als docent en hoe zijn wij als team een voorbeeld voor onze leerlingen?
- ⊗ Op welke momenten maken wij samen tijd om na te denken over deze vragen?

De antwoorden geven een beeld van de waarden en overtuigingen die je hebt als school en de houding en het gedrag dat je wilt zien. Let op taal: Ferme taal is de taal van de beheersing. Visionaire taal geeft een horizon en ruimte.

### De school als oefenplaats

Het gaat om het ontwikkelen van een open en veilige cultuur binnen de school, zodat er een oefenplaats ontstaat waarin een gecontroleerde



botsing kan ontstaan. In de veiligheid van de schoolomgeving leren leerlingen om te gaan met controversie en onveiligheid die inherent is aan onze diverse, democratische samenleving. Een 'wij' vraagt concessies van ons allemaal, en dat gaat niet zonder botsen en schuren. (Stijn Sieckelinck)

### Continu aandacht

Het bouwen van het eigen verhaal is een continu proces. Weet wat je wil bereiken en wat je leerlingen nodig hebben. Maak het concreet en tastbaar. Bouw een goede band op met je leerlingen. Als je leerlingen ruimte geeft, ze hoort en ziet, ze serieus neemt, en ze zich vrij voelen om af te wijken van de norm, dan pas zijn ze in staat om te reflecteren, te luisteren en te bevragen. Houd je voelsprietten dus uit, blijf in contact met wat er speelt en hoe dat hen raakt.

